

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΚΥΠΡΟΥ

**Στάσεις των Κυπρίων και των μεταναστών/
μεταναστριών εν έτη 2020 και η συμβολή της
διαπολιτισμικής αγωγής στη βελτίωσή τους.**

Εισηγήτρια: Κωνσταντίνα Λοΐζου (εκπαιδευτικός Δημοτικής
Εκπαίδευσης, υποψήφια διδάκτωρ πανεπιστημίου Frederick)

Σχολιάστρια: Δρ. Έλενα Παπαμιχαήλ

ΣΤΑΣΗ

Ως στάση, σύμφωνα με τους Petty, Cacioppo και Goldman (1981), ορίζεται ένα θετικό ή αρνητικό, γενικό ή διαρκές συναίσθημα για ένα άτομο ή συγκεκριμένη ομάδα ατόμων ή συγκεκριμένο αντικείμενο. Κατά τους Pratkanis και Greenwald (1989), η στάση είναι η αξιολόγηση του ατόμου σε ένα αντικείμενο της σκέψης. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον ορισμό των Pratkanis και Greenwald (1989), οι στάσεις αναπαριστώνται στη μνήμη του ατόμου. Η αξιολόγηση των στάσεων, η διάκριση των προϋποθέσεων και συνεπειών των συμπεριφορικών, γνωστικών, συναισθηματικών στάσεων και η αναπαράσταση των στάσεων στη μνήμη αποτελούν κύριες υπάρχουσες όψεις των στάσεων. Στην παρούσα έρευνα υιοθετείται η απόχρωση της έννοιας στάσης όπως, δίνεται από τους ερευνητές Petty, Cacioppo και Goldman (1981).

Αναφερόμενοι στην έννοια «αλλοδαπός» παραπέμπουμε στο φυσικό πρόσωπο το οποίο είναι μη – γηγενής, μη – πολίτης της χώρας στην οποία διαμένει. Την απόχρωση αυτή της έννοιας υιοθετεί και η παρούσα έρευνα. Αξίζει να σημειωθεί πως σημαντικές κατηγορίες των αλλοδαπών είναι η κατηγορία των μεταναστών και των προσφύγων (Τζιντζίδης & Βεργίδης, 2008).

ΑΛΛΟΔΑΠΟΣ

Μετανάστης

Η λέξη «μετανάστης» χρησιμοποιείται στην ελληνική γλώσσα και ως μετανάστης που έρχεται στην χώρα υποδοχής όπως και αυτός που φεύγει από την χώρα του (Παύλου, 2009).

Η δεύτερη γενιά των μεταναστών αναφέρεται στην γενιά των μεταναστών που γεννήθηκε στην χώρα υποδοχής (Παύλου, 2009). Λόγο του ότι οι μετανάστες δεν έχουν πολιτικά δικαιώματα δεν εκπροσωπούνται και δεν αντιμετωπίζονται ως «κοινωνικοί εταίροι» (Παύλου, 2009).

Μεταναστευτική Πολιτική

Η «ιδιότητα του πολίτη», όπως καταγράφεται στον Τοιτσελίκη (2005) αναφέρεται σε ένα πολιτικό και νομικό πλαίσιο που είναι υπεύθυνο στην απόκτηση ή στην απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας. Η ελληνική ταυτότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη θρησκεία, τη γλώσσα, την εθνική συνείδηση και γενικότερα στην ευρύτερη έννοια της ελληνικής καταγωγής.

Η μεταναστευτική πολιτική που είναι σχεδιασμένη ως πολιτική που ακολουθεί αστυνομικά μέτρα, αντιμετωπίζει την πολυάριθμη συρροή μεταναστών (Πετράκου, 2009).

Αίτια Μετανάστευσης

Εμπόριο
Πολιτικά
Προσφυγιά
Επαγγελματικά
Προσωπικά
Οικονομικά
Εκπαιδευτικά
Ενωμένη Ευρώπη – Ελεύθερη
διακίνηση πληθυσμών.

Παρατηρείστε τις δύο εικόνες. Ποίες έννοιες σας έρχονται στο μυαλό όταν βλέπετε αυτές τις εικόνες;

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Προκατάληψη

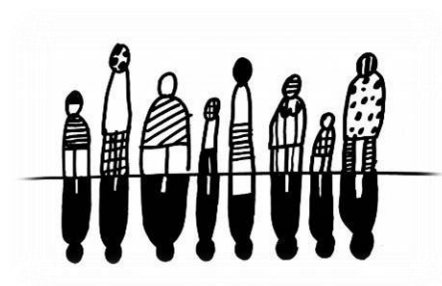
Σtereότυπο

Στερεότυπα στο Σχολείο

- Ο δάσκαλος και οι μαθητές επηρεάζονται από «τις στερεότυπες αντιλήψεις που έχουν δημιουργηθεί με βάση τις παραδόσεις του πολιτισμού του ατόμου για τα μέλη μιας ομάδας στα οποία αποδίδονται ως σταθερές και αμετάβλητες ιδιότητες» (Τσιπλητάρης, 2000)
- Θετικά ή αρνητικά στερεότυπα: εμπερικλείουν συναισθηματική φόρτιση (συμπάθειες ή αντιπάθειες)

Ρατσισμός

Τι σημαίνει για σας η
έννοια/λέξη ρατσισμός;

Ρατσισμός στην εκπαίδευση

- Εκπαιδευτικός αποκλεισμός από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.
- Διαρροή των μαθητών από οικογένειες με χαμηλό κοινωνικο – οικονομικό και επαγγελματικό υπόβαθρο (τσιγγάνοι, μουσουλμάνοι, παλιννοστούντες) λόγω αντιλήψεων και στάσεων απέναντί τους.
- Σχολική αποτυχία λόγω εμποδίων για πρόσβαση στο σχολείο ή περιθωριοποίησής τους.
- Το εκπαιδευτικό μας σύστημα προωθεί τους προνομιούχους και εξοστρακίζει τους μη προνομιούχους με μόνο κριτήριο τη σχολική και γνωστική επίδοση.
- Απουσία δημιουργικού διαλόγου και ανταλλαγής ιδεών.

Ο ρόλος του σχολείου

- Αναρωτιόμαστε πού αλλού, εκτός του σχολείου, θα μπορούσαμε, με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, να μάθουμε να ζούμε μαζί.
- Το σχολείο είναι ο αδιαπραγμάτευτος χώρος μετάδοσης τόσο των γνώσεων, όσο και του ηθικού και πνευματικού πολιτισμού, άρα είναι εκεί όπου θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε μαζί.

Ισότητα ευκαιριών στα σχολεία – Rex 1984

- Διδασκαλία των μαθητών στη μητρική τους γλώσσα στα πρώτα χρόνια της φοίτησής τους στη χώρα υποδοχής.
- Η επίσημη γλώσσα της χώρας υποδοχής να διδάσκεται από την αρχή ως δεύτερη γλώσσα, να διασφαλίζει την επαρκή γνώση και να μην εμποδίζει την πρόοδο στα υπόλοιπα μαθήματα του ΑΠ.
- Ο πολιτισμός των μειονοτικών ομάδων πρέπει να περιλαμβάνεται στο ΑΠ της χώρας υποδοχής έτσι ώστε οι μαθητές να μην στερούνται τη δική τους κληρονομιά και να νιώθουν ότι ο πολιτισμός τους αναγνωρίζεται.
- Σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης πρέπει να διδάσκονται η γλώσσα, η ιστορία και ο πολιτισμός των μειονοτικών ομάδων με ίση αξία με της χώρας υποδοχής.
- Όλα τα μαθήματα του ΑΠ να είναι απαλλαγμένα από τα στοιχεία εκείνα που υποβιβάζουν τον πολιτισμό των μειονοτήτων και είναι κατάλοιπα παλαιότερων ιστορικών περιόδων.

Γηγενείς μαθητές (Χατζηπαναγιωτίδου, 2014)

- Εκδηλώνουν ρατσισμό απέναντι στους μειονοτικούς μαθητές όταν:
 1. Παρενοχλούν, τρομοκρατούν, εκφοβίζουν, απειλούν ή ασκούν φυσική βία.
 2. Κοροϊδεύουν τα ρούχα, την τροφή ή τη φυσική τους εμφάνιση.
 3. Χρησιμοποιούν στερεοτυπικές εκφράσεις, προσβλητικούς χαρακτηρισμούς και ανέκδοτα.
 4. Χλευάζουν και μιμούνται την προφορά και τις χειρονομίες τους ή τους λένε να επιστρέψουν στις χώρες τους.
 5. Κάνουν υποθέσεις για τις γλωσσικές ικανότητες με βάση την προφορά.
 6. Κάνουν υποθέσεις για τις ικανότητες και αξίες με βάση το πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο.
 7. Αρνούνται να συνεργαστούν, να κάνουν παρέα, να παίξουν ή να καθίσουν δίπλα στους συμμαθητές τους επειδή αυτοί δεν έχουν συγκεκριμένο εθνοπολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο.
 8. Γράφουν επιγραφές στους τοίχους, φορούν κονκάρδες, διακριτικά σήματα ή ρούχα με συνθήματα εναντίον συγκεκριμένων εθνοπολιτισμικών ομάδων.

Μειονοτικοί μαθητές (Χατζηπαναγιωτίδου, 2014)

- Υπάρχει ρατσισμός απέναντί τους όταν:
 1. Έχουν χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, γραφή και μαθηματικά.
 2. Χαμηλά ποσοστά συμμετοχής και παραμονής στο σχολείο.
 3. Βρίσκονται συνεχώς σε αυτοάμυνα.
 4. Αποσύρονται εύκολα από την ομάδα και δεν κάνουν φίλους.
 5. Έχουν υψηλά ποσοστά αποβολών.
 6. Φοβούνται το σχολείο και βρίσκονται συχνά σε διαμάχες με τους γηγενείς μαθητές.
 7. Αισθάνονται άγχος και δυστυχία.
 8. Είναι υπερβολικά σιωπηλοί.
 9. Έχουν περιορισμένο ενδιαφέρον για μάθηση.
 10. Δυσκολεύονται να συγκεντρωθούν στο μάθημα.
 11. Αποφεύγουν να αναλάβουν δύσκολες εργασίες.
 12. Απουσιάζουν συχνά από το σχολείο.
 13. Αντιδρούν επιθετικά ή βίαια.
 14. Προκαλούν αναστάτωση στην τάξη.
 15. Αντιμετωπίζονται υπεροπτικά για την προφορά τους, τις συνήθειες και τις αξίες τους.

Εκπαιδευτικοί (Χατζηπαναγιωτίδου, 2014)

- Ενδείξεις διακρίσεων εκ μέρους τους έχουμε όταν:
 1. Αγνοούν συστηματικά την παρουσία των μειονοτικών μαθητών στην τάξη.
 2. Δεν τους αναθέτουν ρόλους παρόλο που αυτοί το επιθυμούν.
 3. Περνούν στην τάξη αρνητικά μηνύματα γι' αυτούς.
 4. Εκφράζουν δημόσια σχόλια για τις ικανότητες ή αδυναμίες τους.
 5. Τους θεωρούν υπεύθυνους για όποιο πρόβλημα παρουσιαστεί στην τάξη.
 6. Κάνουν αρνητικά σχόλια για ορισμένες συνήθειές τους.
 7. Έχουν χαμηλές προσδοκίες από τους μειονοτικούς μαθητές.
 8. Τους κατατάσσουν σε ομάδες χαμηλών ικανοτήτων με βάση το γλωσσικό και πολιτισμικό τους υπόβαθρο.
 9. Δεν τους δίνουν εύκολα διακρίσεις.

Ρατσιστική Πολιτική/Συμπεριφορά στα σχολεία όταν:

- Δεν τιμωρούνται οι ρατσιστικές συμπεριφορές.
- Επιβάλλονται αυστηρότερες τιμωρίες σε μαθητές μειονοτικών ομάδων.
- Απαγορεύει τη χρήση της μητρικής γλώσσας και τις δραστηριότητες θρησκευτικού και πολιτισμικού περιεχομένου στους μειονοτικούς μαθητές.
- Δεν δίνει πληροφορίες σε αυτούς και τους γονείς τους για τα δικαιώματα που έχουν απέναντι στον ρατσισμό.
- Δεν προωθεί την αντιπροσώπευση όλων των πολιτισμικών ομάδων στους συλλόγους γονέων.
- Δεν διαθέτει μεταφραστικές υπηρεσίες για επικοινωνία με τους μειονοτικούς γονείς.
- Αποθαρρύνει τους μειονοτικούς στην εμπλοκή σχολικών δραστηριοτήτων και διαδικασίας λήψης αποφάσεων (Χατζηπαναγιωτίδου, 2014).

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει

1. Να προσκαλούν στην τάξη άτομα από διαφορετικές εθνότητες.
2. Να προφέρουν σωστά τα ονόματα των μειονοτικών μαθητών.
3. Να δίνουν τη δυνατότητα να προβάλλονται τα στοιχεία του πολιτισμού τους.
4. Να συμμετέχουν στις εορταστικές τους εκδηλώσεις.
5. Να επικοινωνούν με τους μαθητές τους όχι μόνο με τη γλώσσα αλλά και με τον χορό, τη μουσική, την τέχνη, το δράμα, τις χειρονομίες, τις εκφράσεις προσώπου και τη γλώσσα του σώματος.
6. Να προωθούν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στα κοινωνικά δρώμενα.
7. Να αποκτήσουν γνώσεις για τη γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα (Χατζηπαναγιωτίδου, 2014).

Διαπολιτισμική Αγωγή

- Η «διαπολιτισμική αγωγή» απευθύνεται σε «ντόπιους» και «ξένους» και επιδιώκει να τους ευαισθητοποιήσει έτσι, ώστε να κυριαρχεί μεταξύ τους μια αμοιβαία ανοχή, κατανόηση, αναγνώριση και αποδοχή. Πέρα απ' αυτό, η διαπολιτισμική αγωγή απευθύνεται περισσότερο σε θεσμούς και κοινωνικές ομάδες και λιγότερο στο μεμονωμένο άτομο.
- Θα μπορούσε δηλαδή να υποστηρίξουμε ότι η διπολιτισμική αγωγή κινείται σε ένα μικροεπίπεδο αφού αφορά την κοινωνικοποίηση του ατόμου, ενώ η διαπολιτισμική αγωγή κινείται σε ένα μακροεπίπεδο και αφορά τη κοινωνία στο σύνολό της.

Διαπολιτισμική Αγωγή

Η διαπολιτισμική αγωγή δεν περιορίζεται όμως στην ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης, αλλά προσπαθεί και να διατυπώσει τους στόχους και το περιεχόμενο της διαπαιδαγώγησης και της εκπαίδευσης των νέων γενεών, έτσι ώστε αυτές να μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Σύμφωνα με τον Γεωργογιάννη (2008), η διαπολιτισμική εκπαίδευση προωθεί προγράμματα εκπαίδευσης όπου καταργούνται οι διακρίσεις και βασίζονται στην ισονομία, στην αλληλοκατανόηση, στην αλληλεγγύη στους εθνικούς και στους πολιτισμικούς πληθυσμούς της χώρας.

Διαπολιτισμική
Εκπαίδευση

Αξιώματα της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής (Δαμανάκης, 1997)

1

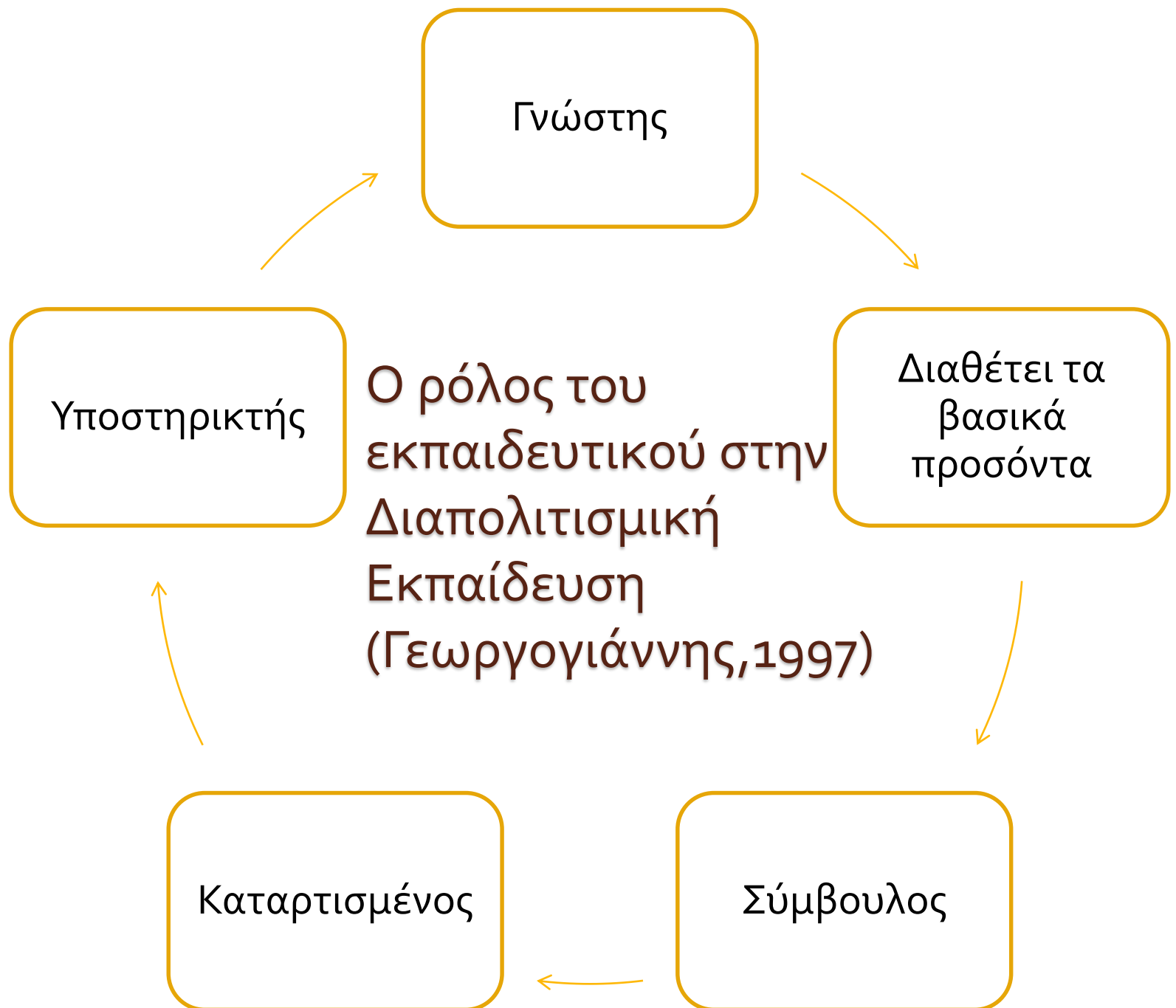
- Η ισοτιμία των πολιτισμών

2

- Αρχή ισοτιμίας του
μορφωτικού κεφαλαίου

3

- Η αρχή των ίσων ευκαιριών

Μοντέλα ένταξης των αλλοδαπών μαθητών στο χώρο της εκπαίδευσης

1

- Αφομοιωτικό Μοντέλο

2

- Μοντέλο Ενσωμάτωσης

3

- Πολυπολιτισμικό Μοντέλο

4

- Αντιρατσιστικό Μοντέλο

5

- Διαπολιτισμικό Μοντέλο

Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση δεν αποτελεί ένα ξεχωριστό αντικείμενο, αλλά το περιεχόμενό της τέμνει εγκάρσια ολόκληρο το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Συνέπειες για τους στόχους και το περιεχόμενο της διδασκαλίας της Διαπολιτισμικής Αγωγής

Η διαπολιτισμική θεωρία επιδιώκει ένα «άνοιγμα» και των δύο πλευρών (ντόπιων και ξένων), ελπίζοντας ότι μέσα από μια πολιτισμική συνάντηση θα γεννηθούν νέοι τρόποι συμβίωσης, που να ανταποκρίνονται στην πολυπολιτισμικότητα.

Πολυπολιτισμικότητα

- Ο όρος πολυπολιτισμικότητα παραπέμπει σε ένα δίκτυο πρακτικών προβλημάτων και πολιτικών διλημμάτων που παρουσιάζουν τη συνύπαρξη πολιτισμικά διαφοροποιημένων κοινωνικών ομάδων. Ως περιγραφικός όρος, η πολυπολιτισμικότητα αναφέρεται στην ύπαρξη περισσότερων πολιτισμικά ανθρώπινων κοινωνιών ή ομάδων (Παπαρρηγόπουλος, 1999).

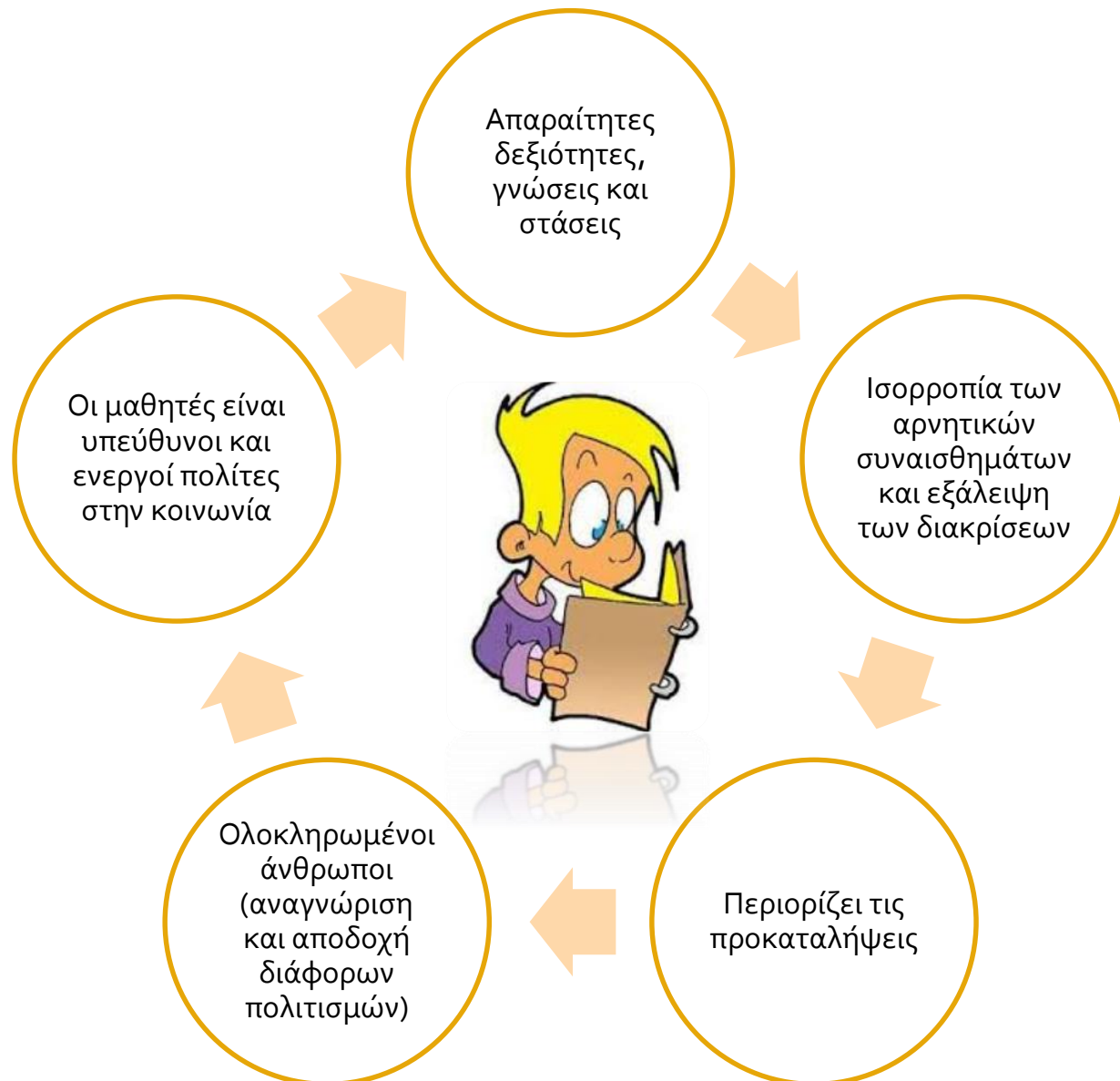
Σύνδεση της
Πολυπολιτισμικότητας
με την
Διαπολιτισμικότητα

Ο Γεωργογιάννης (2008) αναφέρει ότι η διαπολιτισμικότητα είναι η επικοινωνία, η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς ενώ η πολυπολιτισμικότητα είναι η συνύπαρξη πολιτισμών.

Πολυπολιτισμική εκπαίδευση

- Η Ανδρούσου (1996), όπως καταγράφεται στον Ευαγγέλου (2007), αναφέρει ότι ο όρος «πολυπολιτισμική εκπαίδευση» διαδόθηκε για πρώτη φορά στις Η.Π.Α. και μετέπειτα στον Καναδά. Ο λόγος εμφάνισης του όρου «πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης» ήταν η σχολική αποτυχία σε υψηλό ποσοστό που παρουσίασαν οι μειονοτικοί μαθητές. Ως αρχικά αίτια αυτής της σχολικής αποτυχίας ήταν η έλλειψη γνώσης της επίσημης γλώσσας και της μητρικής γλώσσας από την πλευρά των μειονοτικών μαθητών. Μετέπειτα προστέθηκε ακόμη ένα αίτιο που συμβάλλει στην σχολική αποτυχία των μειονοτικών μαθητών που ήταν η στάση και η συμπεριφορά των δασκάλων απέναντί τους. Συγκεκριμένα, οι δάσκαλοι αντιμετώπιζαν τους μειονοτικούς μαθητές ως διαφορετικούς, δυσπροσάρμοστους μαθητές που δεν μπορούν να συμβιβαστούν στο εκπαιδευτικό σύστημα (Ευαγγέλου, 2007).

Οφέλη της Πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης

Πως μπορούμε να εκπαιδεύσουμε τα παιδιά μας καλύτερα στον πολυπολιτισμό;

- Σήμερα ο πληθυσμός της Κύπρου προέρχεται από πολλά διαφορετικά έθνη (π.χ. Βρετανούς, Τούρκους, Αρμένιους, Άραβες, Κινέζους, Ανατολικούς κ.λ.π.).
- Από άποψη φιλοσοφίας ζωής, υπάρχουν άνθρωποι που ακολουθούν τις διδαχές του Χριστού, του Ισλάμ, του Βούδα, του ιουδαϊσμού και άλλες εκδοχές θρησκευτικής πίστης.
- Το κοινό στοιχείο όλων είναι ότι είναι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας *«ακούω την Κύπρο να τραγουδά. Διαφορετικά τραγούδια ακούω».*

ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να αντικατοπτρίσει το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης στην Κύπρο. Η Κύπρος ως χώρα σταυροδρόμι τριών ηπείρων προσελκύει κάθε χρόνο ένα μεγάλο αριθμό μεταναστών. Οι Κύπριοι λοιπόν, ως ντόπιοι έχουν συνηθίσει την ύπαρξη μεταναστών στο νησί τους και ανέπτυξαν συγκεκριμένες στάσεις έναντι αυτών. Αυτές οι στάσεις διαφοροποιούνται ανά εποχή και η εν λόγω έρευνα εστιάζει στις στάσεις και στις σχέσεις των Κυπρίων με τους μετανάστες από το 2000 και μετέπειτα όπου παρατηρείται ραγδαία αύξηση του μεταναστευτικού στην Κύπρο.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

- Η σκιαγράφιση της γενικής απεικόνισης των στάσεων και σχέσεων Κυπρίων και αλλοδαπών που παρατηρούνται στο νησί από το 2000 και μετέπειτα.
- Ο εντοπισμός διαφόρων σημείων που χρήζουν βελτίωσης προκειμένου, αυτές οι σχέσεις να γίνουν καλύτερες.
- Η εξακρίβωση του κατά πόσο το κυπριακό σχολείο είναι κατάλληλα οργανωμένο με τρόπο ώστε να προωθείται η υποδοχή και η ένταξη των μειονοτικών μαθητών.

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

- Η παρούσα έρευνα υποδεικνύεται ως καινοτόμος αφού, είναι η πρώτη στην Κύπρο που επιχειρεί την χαρτογράφηση των στάσεων και των σχέσεων των ντόπιων και των αλλοδαπών στην Κύπρο του σήμερα.
- Επίσης, η προτεινόμενη έρευνα καινοτομεί αφού, παρέχοντας έγκυρα και αξιόπιστα αποτελέσματα δίνει απαντήσεις για το αν η κυπριακή κοινωνία είναι μια κοινωνία ξενοφοβική και προκατειλημμένη ως προς το «ξένο» για αυτή στοιχείο.

Ιστορική Αναδρομή του φαινομένου της μετανάστευσης στη Κύπρο

Δεκαετία '60-
'70

Μια νέα τάξη πραγμάτων επήλθε από την ανάγκη των ατόμων (ανεξαρτήτως εθνικότητας και καταγωγής), για εύρεση μιας ποιοτικότερης και συνάμα καλύτερης ζωής. Αυτή η νέα τάξη πραγμάτων οδήγησε στο να καταταχθούν διάφορες χώρες (π.χ. οι Η.Π.Α. και η Αυστραλία) ως χώρες υποδοχής (Παύλου, 2009).

Μετά το 1974

Οι Κύπριοι μετακινήθηκαν κυρίως για οικονομικούς λόγους σε αρκετές χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Η.Π.Α, την Αυστραλία και την Ελλάδα. Μετά την Τούρκικη εισβολή, δηλαδή μετά το 1974, οι Κύπριοι άρχισαν να μετακινούνται περισσότερο (Γουλιάμος και Βρυωνίδης, 2010), εξαιτίας της φτώχειας και της κοινωνικής αναταραχής που άφησε στο πέρασμα του ο πόλεμος.

Μεταπολεμική
περίοδο

Η ανοδική πορεία της κυπριακής οικονομίας κατά τη μεταπολεμική περίοδο οδήγησε στην έλλειψη εργατικού δυναμικού κυρίως χαμηλόμισθου, ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού και έλλειψη γυναικείου εργατικού δυναμικού σε επαγγέλματα που αφορούν τη φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων (Γουλιάμος και Βρυωνίδης, 2010).

Ιστορική Αναδρομή του φαινομένου της μετανάστευσης στη Κύπρο (1)

Δεκαετία
'90

Κατά τις αρχές της δεκαετίας του '90, η τότε Κυπριακή Κυβέρνηση αποφάσισε την εισδοχή εργατικού δυναμικού με προσωρινή άδεια παραμονής στη Κύπρο. Τη δεκαετία λοιπόν, του '90 ξεκίνησε να εισέρχεται στη Κύπρο ένας μεγάλος αριθμός ξένων εργατών κυρίως από χώρες της Ασίας και από χώρες της ανατολικής Ευρώπης (Γουλιάμος και Βρυωνίδης, 2010).

Πριν το
2004

Πριν την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή πριν το 2004, η χώρα αντιμετώπιζε προβλήματα κυρίως στο τομέα της μετανάστευσης όπου οι αρμόδιοι πίστευαν ότι τα άτομα που έκαναν άσυλο ή *overstayers* είχαν σκοπό να παρατείνουν τη διαμονή τους στην χώρα (Τριμικλινιώτης, 2019).

Δεκαετία
2010 - 2020

Κατά την τελευταία δεκαετία '2010-2020', εντοπίζεται η πλειοψηφία των μεταναστών στην Κύπρο να εργάζεται με χαμηλό μισθό και να ασκεί ανειδίκευτα επαγγέλματα. Συνήθως οι περισσότεροι μετανάστες στην Κύπρο είναι γυναίκες και οι χώρες καταγωγής τους είναι Ασιατικές χώρες όπως οι Φιλιππίνες και η Σρι – Λάνκα (Γουλιάμος και Βρυωνίδης, 2010).

Η Κύπρος ως χώρα υποδοχής

- Οι μετανάστες επιλέγουν την Κύπρο ως χώρα υποδοχής διότι είναι πιο προσιτή και πιο κοντά στην ηπειρώτικη Ευρώπη. Οι καλύτερες προοπτικές, η ασφαλή διέλευση, ζωή και εργασία αποτελούν οι κύριοι παράγοντες επιλογής της Κύπρου.

Αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών για τις στάσεις των γηγενών έναντι των αλλοδαπών

- Ο ερευνητής Κ. Μάγος διεξήγαγε μία έρευνα (2006) σχετική με την αλλαγή των στερεοτυπικών αντιλήψεων 78 Ελλήνων εκπαιδευτικών στα σχολεία της Δυτικής Θράκης απέναντι στη μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη στα σχολεία της περιοχής. Οι συμμετέχοντες ενθαρρύνθηκαν από αυτή την έρευνα ως προς την αποδοτικότητα της διδασκαλίας τους και παράλληλα, ως προς τη μείωση προκαταληπτικής συμπεριφοράς τους απέναντι στους μαθητές που προέρχονται από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες γενικότερα και ειδικότερα απέναντι στους μαθητές της μουσουλμανικής μειονότητας.
- Το 2008, οι ερευνητές L. Prino, R. Quaglia, E. Sclavo διεξήγαν έρευνα για την προκαταληπτική, στερεοτυπική αντίληψη και συμπεριφορά των εκπαιδευτικών απέναντι στους πολιτισμικούς μαθητές. Το δείγμα αποτελείτο από 396 μαθητές και 79 εκπαιδευτικούς της Ιταλίας. Τα αποτελέσματα της έρευνας φανέρωσαν ότι υπάρχει προκαταληπτική και στερεοτυπική αντίληψη και συμπεριφορά των εκπαιδευτικών. Αξίζει να σημειωθεί πως η έρευνα των L. Prino, R. Quaglia, E. Sclavo (2008), εντόπισε πως κυρίως όταν υπάρχει στην σχολική αίθουσα ένταση τότε η προκατάληψη των εκπαιδευτικών αυξάνεται.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΟΣΟΤΙΚΗ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
«ΣΤΑ.ΣΧΕΙ» ΚΑΙ ΤΟ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
«ΜΕ.ΣΤΑ.»

ΠΟΙΟΤΙΚΗ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ
ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ
«ΣΤΑ.ΣΧΕΙ» ΚΑΙ
«ΜΕ.ΣΤΑ.»

Η μεθοδολογία της έρευνας είναι ευρεία, αφού συνδυάζει την ποσοτική έρευνα με την ποιοτική.

ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- Πρώτη φάση ➤ ποσοτική έρευνα
- Το δείγμα της εν λόγω έρευνας αποτελείται από 664 Ελληνοκύπριους και 321 μετανάστες που ζουν στην ελεύθερη Κύπρο.
- Οι μετανάστες και οι Ελληνοκύπριοι κατοικούν στις επαρχίες της ελεύθερης Κύπρου.
- Το δείγμα προέρχεται από διάφορα κοινωνικοοικονομικά υπόβαθρα.
- Η επιλογή του δείγματος ήταν τυχαία και ως προς τον αριθμό των συμμετεχόντων είναι επαρκής.

Λόγο της επιλογής του δείγματος με τυχαίο τρόπο και του επαρκούς αριθμού των συμμετεχόντων, επιτεύχθηκε η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος.

ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- Δεύτερη φάση ➤ ποιοτική έρευνα
- Το ποιοτικό εργαλείο στην παρούσα έρευνα είναι οι συνεντεύξεις.
- Τα ποιοτικά δεδομένα θα συλλεχθούν από την πραγματοποίηση συνεντεύξεων. Τα αποτελέσματα της συνέντευξης θα οδηγήσουν στην εις βάθος ανάλυση και ερμηνεία.
- Οι ερωτήσεις διευκολύνουν την εις βάθος ανάλυση των διαστάσεων των στάσεων και των σχέσεων των Κυπρίων. Ακολουθώντας, με αυτές τις ερωτήσεις θα γίνει εφικτός ο εντοπισμός και η ερμηνεία σε διάφορες διαστάσεις των στάσεων και σχέσεων των μεταναστών με τους Κύπριους.
- Επιπλέον, θα δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας, βάσει των οποίων θα δοθούν εισηγήσεις και προτάσεις για περαιτέρω βελτίωση των σχέσεων μεταξύ Κυπρίων και μεταναστών.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
«ΣΤΑ.ΣΧΕΙ»

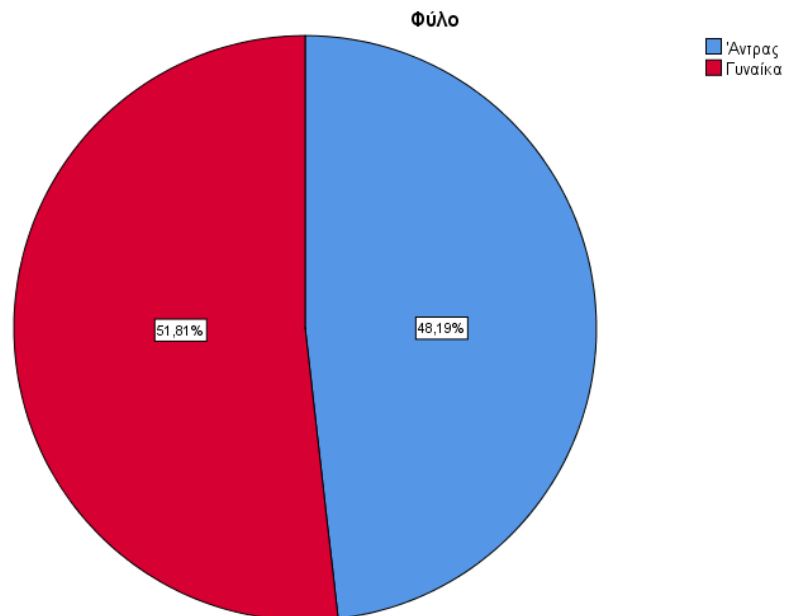
- Ανώνυμο.
- Συνοδεύεται από επιστολή.
- Χορήγηση μέσω της μεθόδου χιονοστιβάδας.
- Η δειγματοληψία ήταν τυχαία.
- Η ανάλυση των δεδομένων διεξάχθηκε μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS.
- Εξασφαλίστηκε η εγκυρότητα περιεχομένου, φαινομενική εγκυρότητα. Υποβολή για αξιολόγηση σε ομάδα ειδικών (3).
- Εμπεριέχει στοιχεία από το ερωτηματολόγιο των Γαλατά και Γκαϊφύλλια (2014).
- Εμπλουτίστηκε με δηλώσεις που δεν καλύπτονταν από το υφιστάμενο ερωτηματολόγιο.
- Αποτελείται από ολιγάριθμες δηλώσεις διαβαθμισμένες σε κλίμακες Likert και ανοικτού τύπου δηλώσεις.

Διερευνά απόψεις των Κύπριων συμμετεχόντων για:

- 1) την πολυπολιτισμικότητα σχετικά με τη διαχείριση των μεταναστών από τις κυβερνήσεις
- 2) τη βούληση τους για σύναψη οποιασδήποτε προσωπικής σχέσης με ένα μετανάστη (παραδείγματος χάρη συγγενική σχέση και επαγγελματική σχέση).
- 3) την εντιμότητα και τον τρόπο ζωής των μεταναστών
- 4) την συσχέτιση της εκπαίδευσης και της διδασκαλίας των μεταναστών
- 5) την ύπαρξη ίσων δικαιωμάτων στους μετανάστες
- 6) την ανωτερότητα του έθνους τους έναντι των άλλων εθνών
- 7) τις ενέργειες/διαβήματα που είναι σημαντικό να υλοποιήσει η Κυπριακή κυβέρνηση προκειμένου, να βελτιωθούν οι σχέσεις των Κυπρίων με τους αλλοδαπούς
- 8) Οι απόψεις των συμμετεχόντων για την συμβολή της διαπολιτισμικής αγωγής στη βελτίωση των στάσεων και σχέσεων ντόπιων και ξένων.

Στην έρευνα συμμετείχαν 664 Ελληνοκύπριοι από τα οποία τα 307 ήταν άντρες (48,2%) και τα 330 ήταν γυναίκες (51,8%). Είκοσι επτά συμμετέχοντες/-ούσες δεν κατέγραψαν το φύλο τους.

Φύλο					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Άντρας	307	46,2	48,2	48,2
	Γυναίκα	330	49,7	51,8	100,0
	Total	637	95,9	100,0	
Missing	System	27	4,1		
Total		664	100,0		

Πίνακας 1: «ΣΤΑ.ΣΧΕΙ.»

Δηλώσεις	Φύλο	Linkert				
		Κλίμακα				
		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
«Θεωρώ πως οι μετανάστες οφείλουν να εγκαταλείπουν πλήρως τον πολιτισμό της χώρας καταγωγής τους και να υιοθετούν τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής.»	Γυναίκες: Ανδρες:	11% 11,9%	15,3% 12,6%	15,1% 12,6%	7,5% 4,8%	3,2% 6,2%
«Θεωρώ πως η προκατάληψη κατά των μεταναστών είναι πρόβλημα στην Κύπρο και πρέπει η κυβέρνηση να δώσει λύση.»	Γυναίκες: Ανδρες:	2,1% 4,9%	8,8% 8,8%	14,4% 11,8%	19,9% 13,7%	6,7% 8,9%
«Οι περισσότεροι μετανάστες που βρίσκονται στην Κύπρο είναι επικίνδυνοι και υπεύθυνοι για την πλειοψηφία των εγκληματικών ενεργειών.»	Γυναίκες: Ανδρες:	5,2% 5,4%	16,6% 13,1%	19,2% 12%	8,4% 10,6%	2,5% 7,1%
«Θα ήθελα κάποιο μέλος της οικογένειάς μου να παντρευτεί μετανάστη από Ευρωπαϊκή χώρα.»	Γυναίκες: Ανδρες:	6,2% 9%	7,6% 4,6%	29,2% 22,3%	7% 7,1%	5,1% 1,9%
«Θα ήθελα κάποιο μέλος της οικογένειάς μου να παντρευτεί μετανάστη από <u>υπανάπτυκτη-αναπτυσσόμενη χώρα</u> .»	Γυναίκες: Ανδρες:	11,7% 15,5%	10,3% 7,6%	25,1% 18,8%	3,2% 3,5%	1,7% 2,8%
«Είναι σημαντικό να επενδυθούν χρήματα για να διδάσκονται οι μετανάστες τη μητρική τους γλώσσα.»	Γυναίκες: Ανδρες:	7,3% 14,2%	14,7% 10,7%	13,9% 9,8%	12,5% 10,6%	3,3% 3%
«Τα παιδιά των μεταναστών οφείλουν να μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα και τη γλώσσα της χώρας υποδοχής (στην Κύπρο η ελληνική γλώσσα).»	Γυναίκες: Ανδρες:	1,1% 2,4%	1,1% 1,1%	6% 5,5%	27,8% 19,6%	15,6% 19,7%

«Είναι απαραίτητο τα 'ντόπια' παιδιά να γνωρίσουν τον πολιτισμό των μεταναστών στα πλαίσια της διδασκαλίας.»	Γυναίκες: Ανδρες:	4,3% 6,6%	8,1% 8,2%	16% 12%	19,1% 16,1%	4,1% 5,4%
«Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία.»	Γυναίκες: Ανδρες:	0,6% 1,1%	1,7% 2,4%	9,3% 9,9%	22,2% 20,3%	18,1% 14,5%
«Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία σεβασμού απέναντι στους μετανάστες.»	Γυναίκες: Ανδρες:	0,9% 0,9%	1,3% 1,6%	12,7% 11%	25,2% 23,6%	11,8% 11%
«Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες.»	Γυναίκες: Ανδρες:	3,8% 3,1%	10,8% 8,8%	18,6% 18,1%	15,3% 14,3%	3,5% 3,8%

Ας ακούσουμε τη δική
σας ερμηνεία των
αποτελεσμάτων!!

Στην παρούσα έρευνα εφαρμόστηκε ο έλεγχος (χ^2) για να διερευνηθεί η συσχέτιση μεταξύ κάποιων μεταβλητών. Ο λόγος που επιλέχθηκε το κριτήριο (χ^2) είναι διότι οι μεταβλητές που περιλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο «ΣΤΑ.ΣΧΕΙ» είναι παραμετρικές. Με το κριτήριο χ^2 ελέγχθηκαν οι μεταβλητές «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία» και «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες» κατά πόσο έχουν στατιστικά σημαντική εξάρτηση. Παρατηρήθηκε πως οι μεταβλητές «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία» και «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες» έχουν ισχυρή στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ τους καθώς, το $\chi^2(16) = 690,974$ και το $p\text{-value}=0,00<0,05$.

Πίνακας 2: Συσχέτιση «ΣΤΑ.ΣΧΕΙ»

Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία. * Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες. Cross tabulation

Count

		Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες.				
		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία.	Διαφωνώ απόλυτα	7	0	1	3	0
	Διαφωνώ	0	10	9	7	1
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	1	2	70	47	5
	Συμφωνώ	0	3	54	178	44
	Συμφωνώ απόλυτα	1	3	17	70	130
Total		9	18	151	305	180

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	690,974 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	331,680	16	,000
Linear-by-Linear Association	221,171	1	,000
N of Valid Cases	663		

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
«ΜΕ.ΣΤΑ»

- Ανώνυμο.
- Συνοδεύεται από επιστολή.
- Χορήγηση μέσω της μεθόδου χιονοστιβάδας.
- Η δειγματοληψία ήταν τυχαία.
- Η ανάλυση των δεδομένων διεξήχθηκε μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS.
- Εξασφαλίστηκε η εγκυρότητα περιεχομένου, φαινομενική εγκυρότητα. Υποβολή για αξιολόγηση σε ομάδα ειδικών (3).
- Μεταφράστηκε σε έξι γλώσσες (Ελληνικά, Αγγλικά, Ρωσικά, Αραβικά, Πακιστανικά -Ουρντού και Μπαγκλαντές - Βεγγαλική).
- Εμπεριέχει στοιχεία από διάφορα άλλα ερωτηματολόγια, όπως το ερωτηματολόγιο των Γαλατά και Γκαϊφύλλια (2014) και των Luis Ortiz – Hernandez και Elizabeth Verde – Flota (2011).
- Εμπλουτίστηκε με δηλώσεις που δεν καλύπτονταν από τα υφιστάμενα ερωτηματολόγια.
- Αποτελείται από ολιγάριθμες δηλώσεις διαβαθμισμένες σε κλίμακες Likert και ανοικτού τύπου δηλώσεις.

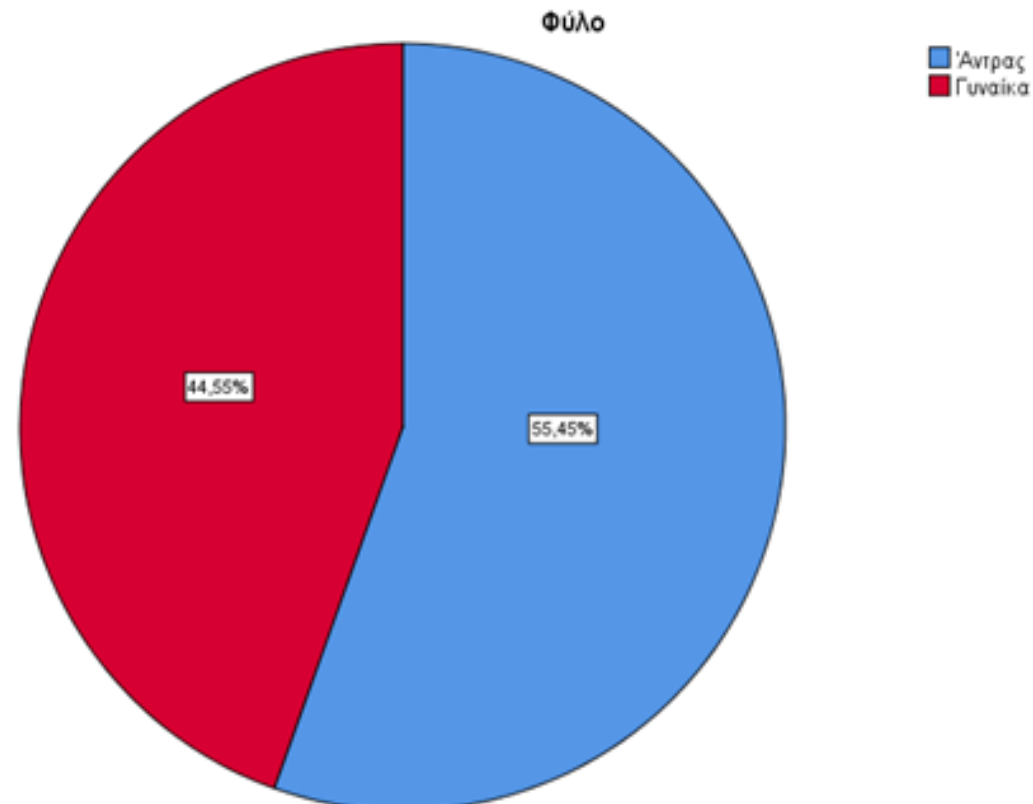
Διερευνά απόψεις των μεταναστών συμμετεχόντων για:

- 1) τις στάσεις που έχουν οι Κύπριοι απέναντι τους στην καθημερινή ζωή.
- 2) Κατά πόσο δέχονται προσβολές, παρενοχλήσεις, απειλές από τους Κύπριους.
- 3) Την συμπεριφορά των Κυπρίων προς αυτούς και εάν αυτή η συμπεριφορά ξεπερνά κάποιες φορές τα επιτρεπτά όρια εισβάλλοντας αδικαιολόγητα στον προσωπικό τους χώρο .
- 4) τις στάσεις των Κυπρίων έναντι στις γυναίκες μετανάστριες στην αντιμετώπιση τους από τους Κύπριους εργοδότες τους αλλά, και της προθυμίας τους για σύναψη επαγγελματικής ή συγγενικής σχέσης με Κύπριο/α.
- 5) την σπουδαιότητα διδασκαλία στην χώρα υποδοχής της μητρική τους γλώσσας.
- 6) την σημαντικότητα τα παιδιά της χώρα υποδοχής να γνωρίζουν τον πολιτισμό τους
- 7) τις ενέργειες/διαβήματα που είναι σημαντικό να υλοποιήσει η Κυπριακή κυβέρνηση προκειμένου, να βελτιωθούν οι σχέσεις των Κυπρίων με αυτούς.
- 8) Οι απόψεις των συμμετεχόντων για την συμβολή της διαπολιτισμικής αγωγής στη βελτίωση των στάσεων και σχέσεων ντόπιων και ξένων.

Στην έρευνα συμμετείχαν 321 αλλοδαποί από τα οποία τα 178 άτομα ήταν άντρες (55,5%) και τα 143 άτομα ήταν γυναίκες (44,5%).

Φύλο

		<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Valid</i>	Άντρας	178	55,5	55,5	55,5
	Γυναίκα	143	44,5	44,5	100,0
	<i>Total</i>	321	100,0	100,0	

Καταγωγή των αλλοδαπών συμμετεχόντων της έρευνας

Αγγλία, Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτο, Αρμενία, Αφρική, Βιετνάμ,
Βουλγαρία Γαλλία, Γερμανία, Γεωργία,, Ελλάδα, Ινδία,
Ισπανία, Κένυα, Λίβανο, Μάλτα, Μπαγκλαντές, Νεπάλ,
Ολλανδία, Ουγκάντα, Ουκρανία, Πακιστάν, Παλαιστίνη,
Πορτογαλία, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία, Σκωτία, Σρι Λάνκα,
Συρία, Τσεχία, Φιλανδία, Φιλιππίνες.

Πίνακας 3: «ΜΕ.ΣΤΑ.»

Δηλώσεις	Φύλο	Linkert				
		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
«Κάποιες φορές αντιμετωπιστήκατε με λιγότερη ευγένεια από τους Κύπριους.»	Γυναίκες: Ανδρες:	7,8% 17,2%	13,8% 6,9%	8,1% 10,9%	12,2% 10,9%	2,5% 9,7%
«Υπήρξαν φορές όπου οι Κύπριοι (στην πλειοψηφία) σας αποκάλεσαν με ψευδώνυμα.»	Γυναίκες: Ανδρες:	9,3% 16,8%	7,2% 3,1%	9,7% 5,9%	12,5% 8,4%	5,9% 21,2%
«Έχετε αποθαρρυνθεί άδικα από τον Κύπριο/την Κύπρια εργοδότη/τρια σας.»	Γυναίκες: Ανδρες:	10,7% 21,9%	12,9% 5%	8,8% 10,7%	10,3% 7,5%	2,2% 10%
«Θα θέλατε κάποιο μέλος της οικογένειάς σας να παντρευτεί Ελληνοκύπριο/Ελληνοκύπρια.»	Γυναίκες: Ανδρες:	5,6% 15,7%	5,6% 3,1%	13,5% 16,6%	16,3% 11,6%	3,4% 8,5%
«Είναι σημαντικό να επενδυθούν χρήματα για να διδάσκεστε τη μητρική σας γλώσσα.»	Γυναίκες: Ανδρες:	1,3% 5,7%	4,1% 3,2%	12,3% 5,7%	20,9% 16,8%	24,1% 6%
«Τα παιδιά σας ή τα παιδιά των συμπατριωτών σας οφείλουν να μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα και τη γλώσσα της χώρας υποδοχής (στην Κύπρο ή ελληνική γλώσσα).»	Γυναίκες: Ανδρες:	1,3% 3,4%	0,9% 1,6%	8,8% 4,1%	21,9% 16,6%	11,9% 29,7%
«Είναι απαραίτητο τα 'ντόπια' παιδιά να γνωρίσουν τον πολιτισμό των μεταναστών στα πλαίσια της διδασκαλίας.»	Γυναίκες: Ανδρες:	0,9% 6,3%	2,5% 4,1%	11,7% 10,1%	20,5% 15,1%	8,2% 20,5%

«Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία.»	Γυναίκες: Ανδρες:	0,9% 0,9%	0,3% 1,6%	4,7 % 5%	24,7% 17,5%	13,8% 30,6%
«Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία σεβασμού απέναντι στους μετανάστες.»	Γυναίκες: Ανδρες:	0,3% 1,9%	0,9% 2,2%	8,8% 7,8%	26,6% 20,3%	7,8% 23,4%
«Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες.»	Γυναίκες: Ανδρες:	0,6% 2,5 %	1,3% 1,9%	5,6% 9,7%	22,8% 17,8%	14,1% 23,8%

Ας ακούσουμε τη δική
σας ερμηνεία των
αποτελεσμάτων!!

Εφαρμόστηκε ο έλεγχος (χ^2) και για το ερωτηματολόγιο «ΜΕ.ΣΤΑ» για να διερευνηθεί η συσχέτιση μεταξύ κάποιων μεταβλητών. Ο λόγος που επιλέχθηκε το κριτήριο (χ^2) είναι διότι οι μεταβλητές που περιλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο «ΜΕ.ΣΤΑ» είναι παραμετρικές. Ελέγχθηκε κατά πόσο οι μεταβλητές «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία» και «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες» εάν έχουν στατιστικά σημαντική εξάρτηση. Παρατηρήθηκε πως οι μεταβλητές «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία» και «Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες» έχουν ισχυρή στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ τους καθώς, το $\chi^2(16) = 189,548$ και το $p\text{-value}=0,00<0,05$.

Πίνακας 4: Συσχέτιση «ΜΕ.ΣΤΑ»

Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία. * Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες. Cross tabulation

Count		Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στη δημιουργία φιλικών κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε Κύπριους και μετανάστες.					
		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα	Total
Η διαπολιτισμική αγωγή συμβάλλει στην αποδοχή των μεταναστών στην κυπριακή κοινωνία.	Διαφωνώ απόλυτα	4	1	0	0	1	6
	Διαφωνώ	0	1	2	1	2	6
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	0	2	11	14	4	31
	Συμφωνώ	3	3	19	88	22	135
	Συμφωνώ απόλυτα	3	3	17	27	92	142
Total		10	10	49	130	121	320

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	189,548 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	130,027	16	,000
Linear-by-Linear Association	54,514	1	,000
N of Valid Cases	320		

Παραδείγματα πρακτικών εφαρμογών Διαπολιτισμικής Αγωγής στην εκπαίδευση

- Στοιχεία από διαφορετικές κουλτούρες πρέπει να εισάγονται στο Α.Π. και στην ύλη όλων των μαθημάτων.
- **Όλοι** οι μαθητές μπορούν να γευθούν τη σχολική επιτυχία.

Παραδείγματα πρακτικών εφαρμογών Διαπολιτισμικής Αγωγής στην εκπαίδευση

Αντί να μιλήσω στα παιδιά για την αλληλεγγύη μπορώ να εργαστώ με ομάδες ή κατά ζεύγη.

Αντί να προσπαθήσω να πείσω τους μαθητές μου για την αξία των εθνοτικών πολιτισμών μπορώ να χρησιμοποιήσω στοιχεία τους ως παραδείγματα για τα προβλήματα των Μαθηματικών (για παράδειγμα γραμματόσημα).

Αντί να προσπαθώ να «τους κάνω κήρυγμα» για την κατανόηση της αξίας του τρόπου ζωής σε τρίτες χώρες, μπορώ να τους βάλω να ψάξουν παραδείγματα αλληλεξάρτησης των περιβαλλοντικών καταστροφών και των παγκόσμιων συνεπειών τους από την αναγκαστική αλλαγή του τρόπου ζωής των κατοίκων αυτών των περιοχών.

Αντί να τους εξηγήσω με λόγια ότι η άγνοια της γλώσσας μας δε σημαίνει και απουσία ικανοτήτων από την πλευρά των αλλοδαπών μαθητών, μπορώ να αξιοποιήσω εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας ή τις Τέχνες προκειμένου και οι μαθητές αυτοί να εκφραστούν.

• Παραμύθια για σεβασμό

40 λεπτά

: Α' τάξη

: παραμύθια κατάλληλα για την ηλικία των παιδιών που πραγματεύονται συμπεριφορές σεβασμού ή έλλειψής του.

Οδηγίες:

- 1) Χρησιμοποιώντας παραμύθια, μπορούμε να διαβάσουμε στην ολομέλεια ένα ολόκληρο παραμύθι ή αποσπασματικά, δείχνοντας τις εικόνες και συζητώντας με τα παιδιά:
 - Πώς αισθάνεται ο ήρωας σε αυτό το σημείο; Γιατί; Πώς το καταλαβαίνουμε;
 - Πώς βρίσκετε την απόφαση του ήρωα να; Γιατί; (σταματώντας σε κάποια σημεία στη μέση του παραμυθιού) Ποια νομίζετε/ποια θα θέλατε να είναι η επόμενη πρόταση της ιστορίας; Γράψτε την και ανακοινώστε την στην ολομέλεια.
 - Θα θέλατε να μιλήσετε σε κάποιον/α από τους/τις ήρωες/ ιδέες και να εισηγηθείτε κάτι;
 - Θα αλλάζατε κάτι στην ιστορία; Τι; Ζητούμε από τα παιδιά να εργαστούν σε ομάδες και να παρουσιάσουν θεατρικά με παντομίμα ή διάλογο μια πιθανή εναλλακτική τροπή ή εξέλιξη της ιστορίας.
- 2) Ακόμα, μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν τη συνέχεια της ιστορίας ή εικόνες από μια εναλλακτική τροπή που θα εισηγηθούν.

Η
δραστηριότητα
βασίζεται σε
εισήγηση της
Δρ Έλενας
Παπαμιχαήλ

- Στην ιστοσελίδα Ψηφίδες Γνώσης του Πανεπιστημίου Κύπρου υπάρχει κατάλογος με σύντομες κριτικές αναλύσεις 50 παραμυθιών που σχετίζονται με τη διαφορετικότητα
- [http:// www.ucy.ac.cy/psifides-gnosis/el/](http://www.ucy.ac.cy/psifides-gnosis/el/)

• Που στέκεσαι;

: 40 λεπτά

: Β' τάξη

: καρτέλες με τις κατηγορίες «σγουρά μαλλιά», «μακριά μαλλιά», «κοντά μαλλιά», «κυματιστά μαλλιά», «καστανά μαλλιά».

Οδηγίες:

- 1) Βάζουμε τις καρτέλες στο πάτωμα σε μια σειρά και ζητούμε από τα παιδιά, χωρίς να μιλούν και χωρίς να προσπαθήσουν να επηρεάσουν τους υπόλοιπους να σταθούν πίσω από την καρτέλα που θεωρούν ότι τους ταιριάζει σε μια σειρά. Η απόφασή τους πρέπει να είναι οριστική.
- 2) Αναλαμβάνοντας τον ρόλο «αστυνομικού», ελέγχουμε αν στάθηκαν «σωστά».
- 3) Επισημαίνουμε, επίσης, τις διαφορές που παρατηρούμε στα μαλλιά των παιδιών που στέκονται πίσω από την ίδια καρτέλα. Ακολουθεί συζήτηση με βάση ερωτήματα όπως: • Βρήκατε εύκολη την απόφαση να σταθείτε πίσω από μία καρτέλα; • Μήπως θα νιώθατε πιο άνετα πίσω από μια άλλη καρτέλα; • Δείτε τους υπόλοιπους στη σειρά σας. Έχετε ακριβώς τα ίδια μαλλιά; • Νομίζετε ότι αν προσθέσουμε κι άλλες καρτέλες θα είναι πιο εύκολο να σταθούμε στη «σωστή» θέση; Πόσες ακόμα καρτέλες θα χρειαστούμε άραγε; («μαλλιά πιασμένα με λαστιχάκι», «μαλλιά μέχρι τον ώμο», «σγουρά κοντά μαλλιά», «ίσια καστανά μαλλιά» κ.λπ.).

Η
δραστηριότητα
βασίζεται σε
εισήγηση της
Ρένας
Χόπλαρου.

4) Η συζήτηση μπορεί να συνεχιστεί με ερωτήσεις όπως: • Πώς θα ένιωθαν άραγε οι άνθρωποι αν αναγκάζονταν να σταθούν πίσω από καρτέλες που αφορούσαν το βάρος/ύψος/χρώμα ματιών/βαθμούς ικανότητες στο ποδόσφαιρο/ταλέντα κ.λπ.; • Πώς θα ένιωθαν αν αντί να επιλέξουν αυτοί σε ποια καρτέλα να σταθούν τους τοποθετούσαν άλλοι σε αυτές; • Πώς θα ένιωθαν αν οι καρτέλες έγραφαν αρνητικά χαρακτηριστικά (π.χ. ιδιότροπος, ψεύτης, εγωιστής, αγενής κ.λπ.);

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οι κατηγορίες συνήθως δεν είναι ξεκάθαρες, αλλά κυρίως δεν είναι χρήσιμες, καθώς δεν υπάρχει κάποιος ωφέλιμος λόγος διαχωρισμού των ανθρώπων με βάση εξωτερικά χαρακτηριστικά. Αντίθετα, βιολογικές κατηγορίες όπως οι ομάδες αίματος είναι όχι μόνο ξεκάθαρες αλλά και καθοριστικές για αντιμετώπιση θεμάτων υγείας. Στην ίδια ομάδα αίματος, όμως, ανήκουν άτομα με εντελώς διαφορετική εμφάνιση.

Στόχος της δραστηριότητας είναι να συνειδητοποιήσουν πως παρά κάποιες γενικότερες διαφορές ανάμεσα στα άτομα από διάφορα πλαίσια, δεν υπάρχει η πιθανότητα να δημιουργηθούν ποτέ αρκετές κατηγορίες που να μπορούν να περιλαμβάνουν με ακρίβεια όλους τους ανθρώπους (π.χ. «φυλές» λευκών, κίτρινων, μαύρων κ.λπ.).

Ενδεικτικές Δραστηριότητες

• Bingo

: 40 λεπτά

: Γ' και Δ' τάξη

: φωτοτυπίες με bingo, μολύβια.

Η
δραστηριότητα
βασίζεται σε
εισήγηση της Δρ
Έλενας
Παπαμιχαήλ

Οδηγίες: 1) Μοιράζουμε στα παιδιά τις σελίδες του bingo.

2) Καλούμε τα παιδιά να κινηθούν ελεύθερα στον χώρο και να βρουν, όσο πιο γρήγορα μπορούν, 3 συμμαθητές τους για τους οποίους ισχύει η κάθε δήλωση. Εάν κάποιο παιδί συμπληρώσει όλα τα κουτάκια φωνάζει bingo και συνεχίζει να συμμετέχει στο παιχνίδι απαντώντας στις ερωτήσεις των συμμαθητών του. Είναι πιθανόν για κάποιες δηλώσεις να μην υπάρχουν 3 παιδιά στην τάξη (π.χ. αριστερόχειρες).

3) Μετά από μερικά λεπτά σταματούμε το παιχνίδι και συζητούμε με βάση ερωτήσεις όπως: • Πόσο εύκολο ή δύσκολο ήταν να βρείτε παιδιά που...; • Θα διασκεδάσαμε τόσο άραγε αν ήμασταν όλοι οι ίδιοι;

Τους αρέσουν τα λαχματζούν: 	Λατρεύουν το κολόμπι: 	Βοηθούν στην κουζίνα: 	Έχουν πάει στο Τρόοδος:
Γράφουν με το αριστερό χέρι: 	Έχουν το όνομα της γιαγιάς ή του παππού: 	Φορούν άσπρες κάλτσες: 	Έχουν σκύλο στο σπίτι:
Έρχονται με το ποδήλατο στο σχολείο: 	Δένουν μόνοι τους τα παπούτσια τους: 	Μιμούνται πολύ καλά τη φωνή του γαϊδάρου: 	Μπορούν να φτιάξουν βαρκούλα από χαρτί:
Το αγαπημένο τους χρώμα είναι το άσπρο: 	Σήμερα φορούν αθλητικά παπούτσια: 	Έχουν κοντά μαλλιά: 	Αγαπούν τις γάτες:

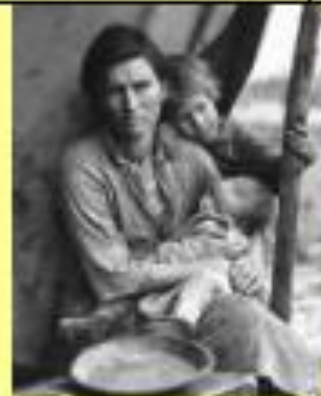
Δραστηριότητα «Παρατήρηση εικόνων» για Ε' – Στ- τάξη δημοτικού

Η δραστηριότητα
basίζεται σε εισήγηση
του Δρ. Οδυσσέα
Ευαγγέλου

- Δίνουμε στην πρώτη ομάδα ενδεικτικές φωτογραφίες/εικόνες, όπως αυτές του Πίνακα 1, οι οποίες αποτυπώνουν μερικούς από τους λόγους για τους οποίους μεταναστεύουν οι άνθρωποι. Κάθε μέλος της ομάδας παρατηρεί τις φωτογραφίες και προσπαθεί να απαντήσει σε ερωτήσεις όπως:
 - ❑ Ποιοι και γιατί μεταναστεύουν;
 - ❑ Η μετανάστευση γίνεται μόνο στις μέρες μας ή γινόταν και παλιότερα;
 - ❑ Τι να σκέφτονται/αισθάνονται οι μετανάστες την ώρα του αποχαιρετισμού;
 - ❑ Σε ποιες περιοχές/χώρες (τις βρίσκουμε στο χάρτη) έχουν μεταναστεύσει οι Κύπριοι από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα;
 - ❑ Από ποιες χώρες προέρχονται οι μετανάστες που ζουν στην Κύπρο;
 - ❑ Ποιοι λέγονται πρόσφυγες και σε τι διαφέρουν από τους μετανάστες;

- Τα παιδιά παρατηρούν, περιγράφουν και σχολιάζουν το φωτογραφικό υλικό και γράφουν λεζάντες κάτω από τις φωτογραφίες. Αφού καταγράψουν τις ιδέες τους, τις συζητούν, συνοψίζουν τις απόψεις τους και ορίζουν έναν εκπρόσωπο για να ανακοινώσει στην τάξη συνολικά τις απαντήσεις τους. Επίσης, τα παιδιά ψάχνουν στο χάρτη χώρες, στις οποίες μετανάστευσαν οι Κύπριοι και χώρες από τις οποίες ήρθαν οι μετανάστες που ζουν στην Κύπρο και όταν τις βρουν τοποθετούν πάνω τους αυτοκόλλητες βούλες. Επισημαίνουν ποιες από τις χώρες προορισμού ανήκουν στην Ευρώπη (π.χ. Γαλλία, Γερμανία) και ποιες σε υπερπόντιες χώρες (π.χ. Αμερική, Αυστραλία). Παράλληλα, ενθαρρύνονται να αναζητήσουν στο διαδίκτυο στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των Κυπρίων που μετανάστευσαν στις χώρες που εντοπίσαμε στο χάρτη και να τα συγκρίνουν με τον αριθμό των Κυπρίων μεταναστών που βρίσκονται σήμερα εκεί. Στο πλαίσιο της δραστηριότητας, τα παιδιά μπορούν ακόμη να ψάξουν στο διαδίκτυο να βρουν αριθμητικά στοιχεία για τον πληθυσμό διαφόρων πολιτισμικών ομάδων (π.χ. οικονομικοί μετανάστες, παλιννοστούντες, πρόσφυγες κλπ.) που ζουν στη χώρα μας και να διατυπώσουν ένα μαθηματικό πρόβλημα που θα δώσουν σε μία άλλη ομάδα για να το επιλύσει.

Πίνακας 1. Ποιοι και γιατί μεταναστεύουν;

Η ανθρώπινη κοινωνία σήμερα (εν έτη 2020), χαρακτηρίζεται πολυπολιτισμική λόγω της ελεύθερης διακίνησης προϊόντων και υπηρεσιών και την συνύπαρξης πολιτισμικών διαφορετικών ομάδων.

Αύτη η πολυπολιτισμική κοινωνία οφείλει να σέβεται το κάθε πολιτισμό ξεχωριστά και να μειώσει τις προκαταλήψεις, τα στερεότυπα απέναντι σε πολιτισμικές διαφορετικές ομάδες (Ευαγγέλου, 2007).

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Ανδρούσου Α. (1996). Εγώ και εσύ, εδώ κι εκεί, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.

Γαλατά Χ. και Γκαϊφύλλια Κ. (2014). Ελληνική Εθνική Ταυτότητα και Στάσεις απέναντι στους μετανάστες (Μεταπτυχιακή Εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Γεωργογιάννης, Π. (1997). Μοντέλα εκπαίδευσης μειονοτικών παιδιών και μετακινούμενων πληθυσμών. Ειδικές προτάσεις για βαλκανικές χώρες. Εκπαίδευση και Δια – Πολιτισμική Επικοινωνία, 1^ο Διαβαλκανικό Συνέδριο, Πάτρα, 3 -5 Μαΐου 1996, 125 – 135, Αθήνα: Gutenberg.

Γεωργογιάννης, Π. (2008). (Επιμ.). Πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής. Πρακτικά ημερίδας με διεθνή συμμετοχή «Διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στην εκπαίδευση». Αλεξανδρούπολη (3/12/08).

Γεωργογιάννης, Π. (2008). Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Επιστημονική σειρά: Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση, τόμος. 7. Πάτρα: Typocenter.

Γκάτοβος, Α. (2002). Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Γουλιάμος, Κ., & Βρυωνίδης, Μ. (2010). Όψεις της Κυπριακής Κοινωνίας. Λευκωσία: Εν Τύποις.

Δαμανάκης Μ. (1997). Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση. Αθήνα: Gutenberg.

Διαπολιτισμική Αγωγή και Εκπαίδευση (2020). Δράσεις Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας Κύπρου. Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου, 2020, από http://www.moec.gov.cy/dde/diapolitismiki/draseis_ypp.html

Ευαγγέλου, Ο. (2007). Διαπολιτισμικά αναλυτικά προγράμματα. Αθήνα: Τυποθητώ.

Ιωαννίδου – Johnson, Α. (1998). Προκατάληψη. Ποιος; Εγώ; Η δυναμική ανάμεσα στην προκατάληψη και την ψυχολογική ωριμότητα. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λέκκας, Α., & Μαρκέτου, Μ. (2008). Διαπολιτισμική εκπαίδευση στο δημοτικό σχολείο – Θεωρία και εφαρμογή. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Πάτρα: Typocenter.

Μαγουλά, Μ. Χαρά (2008). Μετανάστευση και Εκπαιδευτική Πολιτική: Σύγχρονες Τάσεις. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Πάτρα: ΤΥΡΟCΕΝΤΕR.

Μάρκου, Γ. (1995). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. τόμος Ι, Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Μίτιλης, Α., (1998). Οι μειονότητες μέσα στη σχολική τάξη. Μια σχέση αλληλεπίδρασης. Αθήνα: Οδυσσέας.

Νικολάου, Γ. (2010). Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο: από την «ομοιογένεια» στην πολυπολιτισμικότητα. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παλαιολόγου, Ν. & Ευαγγέλου, Ο. (2003). Διαπολιτισμική Παιδαγωγική: εκπαιδευτικές, διδακτικές, ψυχολογικές προσεγγίσεις. Αθήνα: Ατραπός.

Παπαρρηγόπουλος, Ι., Ξ. (1999). Η πολυπολιτισμικότητα ως σύγχρονο πρόβλημα. Επιστήμη και Κοινωνία. Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2 -3 : 1 – 27. Αθήνα.

Παραδεισάνος Αδάμ, Το φαινόμενο της Μετανάστευσης. Υπουργείο Προστασίας του πολίτη, διαθέσιμο στο link

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1852&. (τελευταία ενημέρωση 25/11/2019).

Παύλου, Μ. (2009). Λόγος και πολιτικές για τους μετανάστες. Μετανάστευση και Μειονότητες – Λόγος και Πολιτικές. Αθήνα: βιβλιόραμα.

Πετράκου, Η. (2009). Παράνομη μετανάστευση στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Μετανάστευση και Μειονότητες – Λόγος και Πολιτικές. Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Τζιντζίδης, Α., & Βεργίδης, Δ. (2008). Μετεκπαίδευση των δασκάλων και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Πάτρα: Typocenter.

Τριμικλινώτης Ν. (2019). Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα. Η Κύπρος ως νέο προσφυγικό «hotspot» της Ευρώπης. Προκλήσεις για μια διαιρεμένη χώρα. Friedrich Ebert Stiftung.

Τσαούσης, Δ. (1989). Χρηστικό Λεξικό κοινωνιολογίας. Αθήνα: Gutenberg.

Τσιάκαλος, Γ. (2000). Οδηγός αντιρατσιστικής εκπαίδευσης. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τσιπλητάρης, Α.Φ., (2000) Ψυχοκοινωνιολογία της σχολικής τάξης. Αθήνα

Φωτίου, Σ. (2010). Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στο κυπριακό δημοτικό σχολείο. Εκπαιδευτικός Όμιλος Κύπρου, τεύχ. 11.

Χατζηπαναγιωτίδου, Α. (2014). Σκοποί και Παρανοήσεις της Διαπολιτισμικής Αγωγής. Πανεπιστήμιο Frederick. Λευκωσία.

Χατζησωτηρίου, Χ. (2010). Εδραιώνοντας τη διαπολιτισμικότητα: Από το διαπολιτισμικό κράτος προς το διαπολιτισμικό σχολείο. Εκπαιδευτικός Όμιλος Κύπρου, τεύχ. 11.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Binder, J., Zagefka, H., Rubert, B., Friedrich, F., Kessler, T., Mummendey, A., Annemie, M., Demoulin, S. & Leyens, J. (2009). Does contact reduce prejudice or does prejudice reduce contact? A longitudinal test of the Contact Hypothesis amongst majority and minority groups in three European countries. *Journal of Personality and Social Psychology*, τεύχ. 96 (4).

Biswas R.K., Kishore R., Kabir E., Khan H.T.A. (2018). Causes of Urban Migration in Bangladesh: Evidence from the Urban Health Survey. *Springer Nature*, 38, pp. 593–614.

Brinkman, B., Jedinak, A., Rosen, A. & Zimmerman, T. (2010). Teaching Children Fairness: Decreasing Gender Prejudice Among Children. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, Wiley online Library. Στο: <http://onlinelibrary.wiley.com>. (προσπελάστηκε στις 29/02/20)

Magos, K. (2006). Teachers from the majority population-pupils from the minority: Results of a research in the field of the greek minority education, *European Journal of Teacher Education*, τεύχ. 29 (3).

Ortiz-Hernández L, Compeán-Dardón MS, Verde-Flota E, Flores-Martínez MN (2011). Racism and mental health among university students in Mexico City. *Salud Publica Mex*, 53: 125-133.

Petty, R. E., Cacioppo, J. T., & Goldman, R. (1981). Personal involvement as a determinant of argument-based persuasion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41 (5), 847–855. Διαθέσιμο στο link <https://doi.org/10.1037/0022-3514.41.5.847> (τελευταία ενημέρωση 28/05/20)

Pratkanis, S. J. Breckler, & A. G. Greenwald (Eds.) (1989), *The third Ohio State University Vol. on attitudes and persuasion. Attitude structure and function* (p. 311–337). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Prino, L., Quaglia, R. & Sclavo, E. (2008). Prejudice in School: A research among Primary School Teachers. *European Journal of education and psychology*, τεύχ. 1 (3).

Tsitselikis, K. (2005). Citizenship in Greece: Present challenges for future changes. In D. Kalekin-Fishman & P. Pitkänen (Eds.), *Multiple Citizenship as a Challenge to European Nation-States* (pp. 145-170). Rotterdam: Sense Publishers.